MUHANDISLIK & IQTISODIYOT

№2

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

2026
fevral

Milliy nashrlar

OAK: https://oak.uz/pages/4802

05.00.00 - Texnika fanlari
08.00.00 - Iqtisodiyot fanlar

ISSN: 3060-463X

Elektron nashr, 784 sahifa.
2026-yil, fevral

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik, fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Bosh muharrir:
Zokirova Nodira Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, DSc, professor

Bosh muharrir o'rinbosari:
Shakarov Zafar G'afforovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori, PhD, dotsent

Tahrir hay'ati:
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'z FA akademigi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori, professor
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shaumarov Said Sanatovich, texnika fanlari doktori, professor
Turayev Bahodir Xatamovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Allayeva Gulchexra Jalgasovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Arabov Nurali Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Maxmudov Odiljon Xolmirzayevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Xamrayeva Sayyora Nasimovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bobonazarova Jamila Xolmurodovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Irmatova Aziza Baxromovna, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Bo'taboyev Mahammadjon To'ychiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Shamshiyeva Nargizaxon Nosirxuja kizi, iqtisodiyot fanlari doktori, professor,
Xolmuxamedov Muhsinjon Murodullayevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Xodjayeva Nodiraxon Abdurashidovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Amanov Otabek Amankulovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Qurbonov Samandar Pulatovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Zikriyoyev Aziz Sadulloyevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Tabayev Azamat Zaripbayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sxay Lana Aleksandrovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Ismoilova Gulnora Fayzullayevna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Djumaniyazov Umrbek Ilxamovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kasimova Nargiza Sabitdjanovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Kalanova Moxigul Baxritdinovna, dotsent
Ashurzoda Luiza Muxtarovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Sardor Begmaxmat o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sharipov Botirali Roxataliyevich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Tursunov Ulug'bek Sativoldiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Bauyetdinov Majit Janizaqovich, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti, PhD
Botirov Bozorbek Musurmon o'g'li, Texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Sultonov Shavkatjon Abdullayevich, Kimyo fanlari doktori, (DSc)
Jo'raeva Malohat Muhammadovna, filologiya fanlari doktori (DSc), professor.
Yusupov Maxamadamin Abduxamidovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor
Kalonova Moxigul Baxritdinovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi (DSc), professor.
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Norboyev Odil Abrayevich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Nasimov Dilmurod Abdulloyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Mirzayev Kulmamat Djanzakovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Karimova Nilufar Sadirdin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Pardaev Umidjon Uralovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

05.01.00 – Axborot texnologiyalari, boshqaruv va kompyuter grafikasi
05.01.01 – Muhandislik geometriyasi va kompyuter grafikasi. Audio va video texnologiyalari
05.01.02 – Tizimli tahlil, boshqaruv va axborotni qayta ishlash
05.01.03 – Informatikaning nazariy asoslari
05.01.04 – Hisoblash mashinalari, majmualari va kompyuter tarmoqlarining matematik va dasturiy ta'minoti
05.01.05 – Axborotlarni himoyalash usullari va tizimlari. Axborot xavfsizligi
05.01.06 – Hisoblash texnikasi va boshqaruv tizimlarining elementlari va qurilmalari
05.01.07 – Matematik modellashtirish
05.01.11 – Raqamli texnologiyalar va sun'iy intellekt
05.02.00 – Mashinasozlik va mashinashunoslik
05.02.08 – Yer usti majmualari va uchish apparatlari
05.03.02 – Metrologiya va metrologiya ta'minoti
05.04.01 – Telekommunikasiya va kompyuter tizimlari, telekommunikasiya tarmoqlari va qurilmalari. Axborotlarni taqsimlash
05.05.03 – Yorug'lik texnikasi. Maxsus yoritish texnologiyasi
05.05.05 – Issiqlik texnikasining nazariy asoslari
05.05.06 – Qayta tiklanadigan energiya turlari asosidagi energiya qurilmalari
05.06.01 – To'qimachilik va yengil sanoat ishlab chiqarishlari materialshunosligi
05.08.03 – Temir yo'l transportini ishlatish
05.09.01 – Qurilish konstruksiyalari, bino va inshootlar
05.09.04 – Suv ta'minoti. Kanalizatsiya. Suv havzalarini muhofazalovchi qurilish tizimlari
10.00.06 – Qiyosiy adabiyotshunoslik, chog'ishtirma tilshunoslik va tarjimashunoslik
10.00.04 – Yevropa, Amerika va Avstraliya xalqlari tili va adabiyoti
08.00.01 – Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 – Makroiqtisodiyot
08.00.03 – Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 – Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 – Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 – Ekonometrika va statistika
08.00.07 – Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 – Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 – Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 – Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 – Marketing
08.00.12 – Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 – Menejment
08.00.14 – Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 – Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 – Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 – Turizm va mehmonxona faoliyati

Ma'lumot uchun, OAK Rayosatining 2024-yil 28-avgustdagi 360/5-son qarori bilan "Dissertatsiyalar asosiy ilmiy natijalarini chop etishga tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro'yxati"ga texnika va iqtisodiyot fanlari bo'yicha "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali ro'yxatga kiritilgan.

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz:
1. Toshkent shahridagi G.V.Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti
2. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
3. Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti" milliy tadqiqot universiteti
4. Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat texnika universiteti
5. Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti
6. Toshkent davlat transport universiteti
7. Toshkent arxitektura-qurilish universiteti
8. Toshkent kimyo-texnologiya universiteti
9. Jizzax politexnika instituti

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA

RIVOJLANGAN MAMLAKATLAR BANKLARIDA RISK-MENEJMENTNING TASHKILIY MODELLARI 26
Madaminov Bekzod Allayarovich

“HUDUDGAZTA’MINOT” AJ DA AMALGA OSHIRILGAN LOYIHALAR SAMARASI 32
Shukurillaev Jahongir Botir o‘g‘li

HARBIY XIZMATCHI AYOLLARNING MAXSUS KIYIM SIFATIGA QO‘YILADIGAN DASTLABKI TALABLARNI SHAKLLANTIRISH 37
Abduraxmanova N.D., Mirtolipova N.X., Nasirullayeva G.S.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМЫ НЕСПЕЦИФИЧЕСКОГО ЯЗВЕННОГО КОЛИТА У ДЕТЕЙ 42
Закирова Бахора Исламовна, Каримов Достон Рустам угли

ОЦЕНКА ВОЗДЕЙСТВИЯ ФИСКАЛЬНЫХ И КРЕДИТНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ НА РЫНКИ ВЫСОКОЛИКВИДНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЕСТЕСТВЕННЫХ МОНОПОЛИЙ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 48
Бекзод Умматов

ТРАНСФОРМАЦИЯ СИСТЕМ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВИЗАЦИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА 55
Вахидов Азизжон Саиджонович

SUG‘URTA FAOLIYATIDAGI MOLIYAVIY RISKLAR: BAHOLASH VA MINIMALLASHTIRISH STRATEGIYALARI 58
Xalikulova Shirin Utkir qizi

“ANDIJONDONMAHSULOT” AJ MISOLIDA XARAJATLARNING STRATEGIK BOSHQARUV HISOBI: AMALIY TAHLIL VA TAKOMILLASHTIRISH TAVSIYALARI 62
Xayitboyeva Laylo Oybekovna

XORIJIY MAMLAKATLARNING NORASMIY IQTISODIYOT DARAJASINI PASAYTIRISHDAGI TAJRIBASI 66
Alimardonov G‘ayratjon Nuraliyevich

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARDA BARQARORLIK HISOBOTLARI AUDITINI SHAKLLANTIRISH 72
Xolikov Ravshan Anvar o‘g‘li

PUL - KREDIT SIYOSATINING TRANSMISSION MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH 76
Obidova Zilola Ikromjon qizi

HOMILADORLIK DAVRIDA AYOLLARDA UCHRAYDIGAN GESTOZLI KATARAL GINGIVITNI KOMPLEKS DAVOLASHNI OPTIMALLASHTIRISH 81
Nomurodova Farangiz Lazizovna

AGRAR KORXONALARDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHDA INVESTITSIYA MEXANIZMLARINING IQTISODIY SAMARADORLIGI VA RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI 87
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich

YOSHLAR TADBIRKORLIGI VA KICHIK BIZNES IQTISODIYOTINI TA’MINLASHDA INFRATUZILMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 92
Mirzatov Baxtiyor Toxirovich

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI BAHOLASH METODOLOGIYASINING MAZMUNI VA TAMOYILLARI 96
Mavrulov Ravshan Nematjonovich

УПРАВЛЕНИЕ ИНФОРМАЦИОННЫМИ КОММУНИКАЦИЯМИ В ПРОЕКТАХ 101
Носирова Гулираъно Абдулазиз кизи

DAVLAT BUDJETI JARAYONIDA MONITORING VA MOLIYAVIY NAZORATNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 107
Yax'yayeva Dilfuza Bagdatovna

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 111
Axmedov Sanjar Temur o'g'li

RAQAMLI MOLIYA TEXNOLOGIYALARI EVOLYUTSIYASINING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI VA YUZAGA KELISHI MUMKIN BO'LGAN XATARLAR TAHLILI 117
Ko'chimov Jahongir Shuxrat o'g'li

GAZ VA GAZ KONDENSATINI YIG'ISH VA TAYYORLASH TIZIMLARI UCHUN ZAMONAVIY LOYIHALASH USULLARI TAHLILI 123
Abdirazakov Akmal Ibragimovichб Namozov Og'abek Maxmud o'g'li

AGILE PROJECT MANAGEMENT IN THE DIGITAL ERA: STRATEGIES, FRAMEWORKS, AND BEST PRACTICES FOR SUCCESS 128
Utkirova Maftuna Murodjon qizi

O'ZBEKISTON EKSPORTYOR KORXONALARINING YANGI BOZORLARGA CHIQISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH HOLATI VA MUAMMOLARI 134
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li

TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 139
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li

TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI 144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich

OPTIMIZATION OF ROADSIDE AUTO CAMPING SITES (REST AREAS) ON HIGHWAYS USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE: INFRASTRUCTURE GAPS AND CORRIDOR-BASED EVIDENCE FROM UZBEKISTAN 150
Akramov Akbarjon Akmal ugli

QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION MARKETING YONDASHUVLARINING AHAMIYATI 156
Aminov Abbos Mo'minboy o'g'li

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA AHOLI ISH BILAN BANDLIGI SAMARADORLIGINI IFODALOVCHI KO'RSATKICHLAR 160
Abdusaidov Akmal Abduvaliyevich

MINTAQADA XUSUSIY TIBBIYOT MUASSASALARIDA MARKETING STRATEGIYASI 165
Yakubov Temur G'anibekovich

AHOLI DEMOGRAFIK JARAYONLARINI IFODALOVCHI STATISTIK KO'RSATKICHLAR TIZIMI 169
Siroj Zarina Rustambekovna

AXBOROT MAHSULOTLARI BIZNESINING YAIM VA BANDLIKKA TA'SIRI: EKONOMETRIK TAHLIL 176
Abdullayev Abdulla Fayzulla o'g'li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMINI IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI 181
Ziyodullayev Qahramon

ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТЬ: ПОЛЬЗА ДЛЯ ЭКОНОМИКИ И ЭКОЛОГИИ 185
Хамдамова Гавхар Абсаматовна

O'ZBEKISTONDA EKSPORTNI RAG'BATLANTIRISHNING MOLIYAVIY VOSITALARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI 191
Mamatov Baxodir Quldoshovich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

KO‘P QIRRALI VALLARNING SHAKLLANTIRISH METODLARI VA USULLARINI TAHLIL QILISH 197
Xasanov Bobirmirzo Maxmudali o‘g‘li, Valixonov Dostonbek Azim o‘g‘li, Alibekov Rasulbek Qanotbek o‘g‘li

MINTAQA SANOATINING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASI VA UNNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 205
Abdinazarov Xusan Shaymanovich

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SUG‘URTA BOZORINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH 209
Nomozova Qumri Isoyevna

XALQARO STANDARTLAR TALABLARI ASOSIDA AUDITORLIK TEKSHIRUVINI TASHKIL ETISHNING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI....216
Akromov Shohrux Shuhrat o‘g‘li

QASHQADARYO VILOYATIDA XIZMATLAR SOHASINING RIVOJLANISHNI TARTIBGA SOLISH TIZIMI 221
Achilova Firuza Kurbanovna

BANK MENEJMENTIDA INKLYUZIV MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI, TAMOYILLARI VA STRATEGIK AHAMIYATI 225
Rajabov Oybek Panjievich

MINTAQADA OLIY TA’LIM TIZIMINING ISHSIZLIK DARAJASIGA TA’SIRINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH....229
Rustamov Jasurbek Ravshanbek o‘g‘li

MAISHIY XIZMATLAR SOHASIDA INNOVATSION KLASTER MODELINI JORIY ETISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI....235
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI BOSHQARISH 240
Xatamov Nurbek Ochildiyevich, Sharifi Abdul Fatah

MOLIYAVIY REJALASHTIRISHNING AMALDAGI MUAMMOLARI VA ULARNI YECHIMI YUZASIDAN TAKLIFLAR....245
Pardayev Jamshid Muzaffarovich

TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIK RISKLARINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI....251
Sulaymanov Samandarboy Adhambek o‘g‘li

O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA RISKLARNI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH....257
Karimov Shohruh Boydulla o‘g‘li

“O‘ZBEKISTON TEMIR YO‘LLARI” AKSIYADORLIK JAMIYATINING HISOBOTLARINI XALQARO STANDARTLARGA TRANSFORMATSIYA QILISH....262
Astanov Zafar Murodillayevich

QARAMA-QARSHI AYLANUVCHI IKKI ROTORLI SHAMOL TURBINASINING MATEMATIK MODELI 266
Pirmatov Nurali Berdiyarovich, Bekishev Allabergen Yergashevich, Saodullayev Abror Saypullayevich, Qurbonov Najmiddin Abduxamidovich

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KICHIK VA O‘RTA BIZNESNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA INVESTITSION MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 272
Norboyev Sarvar Azodovich

O‘ZBEKISTONDA TRANSPORT SOHASIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINING IQTISODIY AHAMIYATI....277
Jaloliddinov Anvar Jaloliddin o‘g‘li

ANALYSIS OF UZBEKISTAN’S MAIN ECONOMIC INDICATORS AND GDP GROWTH....283
B.Beknazarov

SOTISH JARAYONIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR VA MARKETING TADQIQOTLARINING INTEGRATSIYASI 288
Abduxalilova Laylo Tohtasinovna

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В АУДИТЕ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ И УЗБЕКСКИЙ КОНТЕКСТ 294
Мегноров Алмардон Абдирахмонович

RISK MANAGEMENT STRATEGIES IN UNCERTAIN ECONOMIC ENVIRONMENTS: A GLOBAL COMPARATIVE STUDY 302
Nigmatova Malika

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLIYAVIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI....307
Hamrayev Maqsudjon Saidaxmadovich

BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH MASALALARI 311
Mamajonova Gulbaxor Toxirjon qizi

АВТОМАТИЗАЦИЯ АУДИТОРСКИХ ПРОЦЕДУР НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ: ВЛИЯНИЕ НА КАЧЕСТВО АУДИТОРСКИХ ЗАКЛЮЧЕНИЙ 316
Киличева Ф.Б.

MAISHIY TEXNIKA EKSPORTIDA YASHIL IQTISODIY SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 320
Kushmanova Mahbuba

GAZ TA'MINOTIDA YO'QOTISHLARNI KAMAYTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI 324
Xamidov Xayriddin Faxritdinovich

DAVLAT AKTIVLARINI XUSUSIYLASHTIRISHNING MINTAQA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRINI BAHOLASH (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)....329
Sharapov Farrux Shomuratovich

КРИТЕРИИ ОТБРАКОВКИ ЭКСТРУЗИОННЫХ АЛЮМИНИЕВЫХ ПРОФИЛЕЙ ГРУППЫ ALMGSI ПО МАКРОСТРУКТУРНЫМ ПРИЗНАКАМ В ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ 333
Ибрахимов Фаррухжон Фарходович

AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA DEBITORLIK QARZLARI VA FAKTORING OPERATSIYALARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH....336
G'oziyeva Mokhira Rustamovna

KULTIVATOR YUMSHATKICH PANJALARI O'TMASLANISH DARAJASINING ISH KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI....345
Quvondiqov Yoqub Tursunbaevich, Nuraliyev To'lqin Alimardanovich

SANOAT KORXONALARINI BOSHQARISHDA INNOVATSION STRATEGIYANI RIVOJLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJRIBALAR 352
To'g'onov Ibroximxo'ja

TMK KORXONASI SHAROITIDA R6AM5 MARKALI TEZKESAR PO'LATDAN TAYYORLANGAN PARMA UCHUN TERMIK ISHLOV BERISH REJIMI....358
Djalalova Sevara Toxtamuratovna

РОЛЬ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В РАЗВИТИИ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ 362
Шоев Алим Халмуратович

TRANSFORMATSIYA VA XUSUSIYLASHTIRISH OMILLARINING BANK SAMARADORLIGI KO'RSATKICHLARIGA TA'SIRI....367
Umirzoqova Aziza Olim qizi

SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISH 372
Ismatov Raxmatilla Oltinovich

RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARI TADBIRKORLIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILI SIFATIDA....376
Yoqubjonov Ibrohim G'olibjon o'g'li

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

BANK TIZIMIDAGI AKTIVLARINING UNUMDORLIGINI OSHIRISH BO‘YICHA STRATEGIK YONDASHUVLAR 379
Sadikov Q.M.

СЦЕНАРНОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ПОВЫШЕНИЯ ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ ОТРАСЛЕЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА В УСЛОВИЯХ НЕОПРЕДЕЛЁННОСТИ И СТРУКТУРНЫХ ПРЕОБРАЗОВАНИЙ 383
Муслимова Ф.С., Хашимова Н.А.

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIBBIY XIZMATLARNI TAQDIM QILISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI 390
S.M. Raximova

YANGI O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIM MUASSASALARI AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATINI STRATEGIK BOSHQARISH MODELI....395
Qurbanova Muazzam Fazliddinovna

IQTISODIYOTNING TRANSFORMATSIYALASHUVI JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING TAHLILI 399
Tuxsanov Eldor Dilmurod o‘g‘li

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA EKSPORTNI RAG‘BATLANTIRISH MASALALARI 404
Abdug‘aniyev Murodjon Shavkat o‘g‘li

XO‘JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING INNOVATSION FAOLIYATINI INVESTITSIYALAR YORDAMIDA QO‘LLAB-QUVVATLASH....408
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich

FRANSUZ TILIDA FE’L SEMANTIKASINING KO‘PMA’NOLILIK VA BIRMA’NOLILIK ASPEKTLARI 412
Jo‘rayeva Malohat Muhammadovna, Bekmetova Munisa Karimbayevna

QORAQALPOG‘ISTON RESPUBLIKASIDA ASOSIY KAPITALGA KIRITILGAN INVESTISIYALARDA CHET-EL INVESTISIYASI VA KREDITLARINI ROLI....418
Sultanov Anvar Abdullaevich

INSON QON TOMIRLARINING TARMOQLANISHINI L-SISTEMALAR ASOSIDA HOSIL QILISH ALGORITMNI ISHLAB CHIQISH 423
Boliyeva Dilrabo Nurbek qizi

YASHIL IQTISODIYOT LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT–XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH)NING AHAMIYATI 429
Ergashev Axmadjon Maxmudjon o‘g‘li

NAMANGAN VILOYATIDA TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING STRATEGIK YO‘NALISHLARI 434
Otayor Usmonaliyev

TIJORAT BANKLARIDA VALYUTA ARBITRAJI VA UNING MOHIYATI....440
Yaxyayev Ziyodilla Lutfullayevich

TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN ALOQA SOHASINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI....443
Mirzaraximova Aziza Azimdjanovna

DON VA UN MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA MARKETING FAOLIYATINI BOSHQARISH XUSUSIYATLARI....450
Boyjigitov Sanjarbek Komiljon o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATIDA TUXUM ISHLAB CHIQARISHNING JORIY HOLATI TAHLILI 454
Ismoilov Zuhriddin Sayitqulovich

ZAMONAVIY TURAR-JOY ME’MORCHILIGIDA MILLIYLIK VA AN’ANAVIYLIKNING O‘RNI VA AHAMIYATI 459
Toshniyozov Otabek Hakimovich

MARKAZIY QIZILQUM FOSFORIT RUDALARIDAN QIMMATBAHO KOMPONENTLARNI KOMPLEKS AJRATISH TEXNOLOGIYASI 464
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o‘g‘li, Ruzibayeva Dildora Akramovna, Xushvaqtova Dilshoda Shavkat qizi

BANKLARDA CHAKANA KREDITLASH JARAYONLARINI RAQAMLASHTIRISH TARTIBI 470
Axmedova Dilrabo Kurbondurdi qizi

TADBIRKORLIK VA KICHIK BIZNESNI QO‘LLAB-QUVVATLASHNING XALQARO MODELLARI HAMDA ULARNING AMALIY AHAMIYATI 476
Nodirbek Shavkatovich Mirzaaxmedov

DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA XOTIN-QIZLARNING BOSHQARUV KARYERASI: MOHIYATI, ZARURIYATI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 483
Abduraxmonova Feruzabonu

ASOSIY KAPITALGA INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISHNING RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLAR TAJRIBALARI 489
Xoshimov Sobir Murtazayevich

QURILISH MATERIALLARI ISHLAB CHIQARUVCHI KORXONALARDA MARKETING FAOLIYATINING TASHKILIY TUZILMASINI OPTIMALLASHTIRISH 495
Uzakova Umida Ruziyevna

OLIY TA’LIMNI MOLIYALASHTIRISH SAMARADORLIGI VA PROFESSOR-O‘QITUVCHI–TALABA NISBATI O‘RTASIDAGI IQTISODIY BOG‘LIQLIK..................502
Dusanov Salim Mamarasulovich

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СИСТЕМЫ AML: АНАЛИЗ ПРАКТИК ВЕДУЩИХ БАНКОВ И СТРАН СНГ 507
Рашидов Авазбек Рахимович

BOJXONA TIZIMINI RAQAMLASHTIRISHDAGI MAVJUD MUAMMOLAR TAHLILI 516
Radjapova Latofat Sardorovna

DEFORMATSIYALANUVCHAN STANDART CHIZIQLI QATTIQ (STANDARD LINEAR SOLID MODEL, SLS) MODEL ISHLAB CHIQISH VA SONINI TAHLIL QILISH 523
Ahmadov Ilhom Aktam o‘g‘li, Faxriddinova Rayhona Vahobjon qizi, Rustamova Ruxsora Kamtar qizi

ВЛИЯНИЕ КЕРАМИЧЕСКИХ КОМПОЗИЦИОННЫХ ПОКРЫТИЙ НА ТЕПЛОВУЮ ЭФФЕКТИВНОСТЬ КАМЕННОГО ТЕПЛОАККУМУЛЯТОРА В СОЛНЕЧНО-АССИСТИРОВАННЫХ БИОГАЗОВЫХ УСТАНОВКАХ 530
Д.М. Жураханов

O‘ZBEKISTONDA ISLOMIY MOLIYA TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING KELAJAKDAGI IMKONIYATLARI..................537
Akbarov Husniddinjon Mo‘ysin o‘g‘li

MAHALLIY BUDJETLARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA OCHIQLIKNI KUCHAYTIRISH 544
Xolmirzayev Ulug‘bek Abdulazizovich, Normatov Joxongir Murodillayevich

DON MAHSULOTLARI TARMOG‘IDA ISHLAB CHIQARISH QUVVATLARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 548
Aipova Iroda Ikramovna

BUXORO VILOYATI SANOATI ISHLAB CHIQARISHINING TARMOQ TARKIBI DINAMIKASI VA UNDAGI O‘ZGARISHLAR TAHLILI 554
Toshov Mirzabek Hakimovich

TEMIR YO‘L TRANSPORTINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEZONLARI 560
Nurxo‘jayeva Xilola Hakimxo‘jayevna

СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УПРАВЛЕНИИ УГОЛЬНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТЬЮ НА ОСНОВЕ УСТОЙЧИВОСТИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА..................568
Teshaboyev To‘lqin Zakirovich, Muradov Botir Xayat

IQTISODIYOT TARMOQLARIDA SUV ISTE’MOLINING BOSHQARUVINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI 578
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Turg‘unov Muhammadaziz Baxtiyorjon o‘g‘li

SUV RESURSLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR VA MOBIL ILOVALAR ASOSIDA SAMARADORLIKNI OSHIRISH MEXANIZMLARI..................584
Karimov Anvarjon Muqumjonovich, Uzakov Sirojiddin Djuraboyevich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

SUN'IY INTELLEKT VA IQTISODIYOTNING O'ZARO ALOQADORLIGI 591
Sobirov Abdurasul Abdugafarovich

IDENTIFICATION OF WEAVING STRUCTURES IN PILE FABRICS 596
Bahrom Baturovich Dautov, Bakhtiyor Yormakhmatovich Abduganiyev, Erkin Shamsiddinovich Rayxonov, Nazar Kilichov Bafoevich

INNOVATIVE APPROACHES TO ENSURING FINANCIAL STABILITY IN COMMERCIAL BANKS 602
Otajanova Shahnoza Shuhratovna

AXBOROT-RESURS MARKAZLARI FAOLIYATI VA OLIY TA'LIM SIFATI KO'RSATKICHLARI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK MASALALARI 608
Pirmedova Xayitgul Muxammedovna

TIJORAT BANKLAR FAOLIYATIDA DAROMADLAR VA UNING AHAMIYATI 613
Kenjayev M.G'.

MAJBURIYATLAR AUDITINING ASOSIY O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 618
Ergasheva Vasila Abdumajitovna

MAMLAKATIMIZDA OLIY TA'LIM EKSPORT XIZMATLARI MOLIYAVIY NATIJADORLIGINI TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH 623
Abdusattarova Dildora Bohodirovna

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARI TAHLILI 630
Djurayeva Lola Abdugabbarovna

JAMOAT YO'LOVCHI TRANSPORTINI YO'NALISHLARDA HARAKATI MUNTAZAMLIGIGA TA'SIR KO'RSATUVCHI OMILLAR 635
Nazarov Anvar Aripovich, Siddiqov Beknazar Jumanazar o'g'li

TO'QIMACHILIK SANOATI KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 643
Ismatullayeva Munisxon Bori qizi

O'ZBEKISTONDA YAKKA TARTIBDAGI TADBIRKORLARNI SOLIQQA TORTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH: 2026-YIL ISLOHOTLARI VA RAQAMLI MA'MURCHILIK 649
Yakubov San'atbek Ravshanbekovich

ISHLAB CHIQARISH SANOATI CHIQINDILARIDAN LITIY BIRIKMALARINI AJRATIB OLISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIK YECHIMLARI 655
Eshonqulov Uchqun Xudaynazar o'g'li, Komilov Botir Asqar o'g'li

AKSIYADORLIK JAMIYATLARINING MOLIYAVIY RISKLARINI BAHOLASHDA MIQDORIY USULLARDAN FOYDALANISH 663
Raximov Abduxalil Toshbotirovich

JUN TOLASINI MAYDA VA YIRIK IFLOSLIKLARDAN TOZALASH TEXNOLOGIYASI VA USKUNALARINI TAKOMILLASHTIRISH 669
Omonturdiyev Ortiq Eshboyevich

O'ZBEK VA FRANSUZ TILLARIDA KASB-HUNAR TA'LIMI TERMINLARINING SEMANTIK QIYOSIY TAHLILI 673
Jabbarova Gulbahor Jumanazarovna

GAZ BALLONLI AVTOMOBILLARDA RADIOTO'LQINLI UZATMALAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRILGAN TEXNIK NAZORAT TIZIMINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI BAHOLASH 677
Mirzayev Bahodir Nuritdinovich, Zulfiqorova Guldona Akbarjon qizi

MINTAQANING TASHQI SAVDO AYLANMASINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARI 682
G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich

IQTISODIY TADQIQOTLARDA SO'ROV O'TKAZISH METODI VA UNING ANKETA HAMDA INTERVYU SHAKLLARINI QO'LLASH MASALALARI 687
Dusmuratov Radjapbay Davlatbayevich

O‘ZBEKISTONDA AUDITORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHI VA BIZNESDA MANFAATLAR UYG‘UNLIGI 693
Sirojiddinov Ikromiddin Qutbiddinovich

DAVLAT MOLIYASI VA BANK-MOLIYA INSTITUTLARINING IQTISODIY O‘SISHDAGI O‘RNI 698
Sayitbayev Shermirza Datkamirzaevich

TRANSFORMATSIYALASHUV SHAROITIDA TIJORAT BANKLARI RESURS BAZASINI MUSTAHKAMLASH YO‘NALISHLARI 703
Xolmatov Dilmurod Maxmudjonovich

TIJORAT BANKLARINING RAQAMLI TRANSFORMATSIYASI: AN’ANAVIY BANKING TIZIMIDAN NEOBANKLARGA O‘TISH MUAMMOLARI VA ISTIQBOLLARI 711
Shokirov Sardor Inotdullo o‘g‘li

AVTOMATIK LOKOMATIV SIGNALIZATSIYA KODLARINI UZATISH VA DESHIFRATSIYALASH QURILMASI ISHINI TAHLIL QILISH VA DASTURIY TA’MINOTINI ISHLAB CHIQISH 718
Raxmonov Bobomurod Baxtiyorovich, Qodirov Izzatjon Abrorjon o‘g‘li

ФИНАНСОВАЯ МОДЕЛЬ УСКОРЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ ЧЕРЕЗ ОПТИМИЗАЦИЮ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ПОДДЕРЖКИ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ 724
Касимова Наргиза Сабитджановна

KORXONALARDA PUL OQIMLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGI VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O‘RTASIDAGI BOG‘LIQLIK 729
Omonov Otajon Juraqulovich

INVESTITSIYALAR VA INNOVATSION FAOLIYAT SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLARNING ILG‘OR TAJRIBALARIDAN FOYDALANISH YO‘NALISHLARI 734
Gafurova Umida Fatixovna

O‘ZBEKISTONDA SOLIQ MA’MURCHILIGINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI HAMDA ULARNING YECHIMLARI BO‘YICHA AMALGA OSHIRILAYOTGAN ISHLAR TAHLILI 740
Bekmetov Xursandbek Ilxamovich

THE INTEGRATION OF TRADITION AND INNOVATION IN WOMEN’S ENTREPRENEURSHIP IN UZBEKISTAN: ECONOMIC MECHANISMS AND STRATEGIC APPROACHES 747
Narzullayeva Gulchehra Salimovna

KO‘TARILGAN TEMIR YO‘L ESTAKADASIDA VAGONDAN KO‘MIR TUSHIRISH JARAYONIDA CHANG TARQALISHINI BAHOLASH 757
Toshtemirov Inomjon Muqimjonovich, Xudayberganov Sakijan Kabildjanovich

DUMKAR TIPIDAGI VAGONLARDAN YUKLARNI TUSHURISH VAQTIDA ULARNING AG‘DARILISHINI OLDINI OLUVCHI TAKOMILLASHTIRILGAN QURILMANING ILMIY ASOSLARI 762
Yusupov Azizjon Qahramonovich, Normoxmatov Bekzodjon Shovkat o‘g‘li

TEMIR YO‘L STANTSIYALARIDA ARALASH POYEZDLAR HARAKATI UCHUN AVTOMATIK MARSHRUTNI SOZLASH USULI 769
Boltayev Sunnatillo Tuymurodovich, Raxmonov Bobomurod Baxtiyorovich, Kasimova Qamara Amonovna

O‘ZBEKISTON MAHSULOTLARINI XORIJIY BOZORLAR UCHUN TAYYORLASHDA FRANCHAYZING ASOSIDA NUFUZLI BRENDLAR BILAN HAMKORLIK VA QO‘SHMA LOYIHALAR MEXANIZMINI ISHLAB CHIQISH 777
Xodjayev Anvar Rasulovich

MUNDARIJA • СОДЕРЖАНИЕ • CONTENTS

UDK: 339.944.2

O‘ZBEKISTON MAHSULOTLARINI XORIJIY BOZORLAR UCHUN TAYYORLASHDA FRANCHAYZING ASOSIDA NUFUZLI BRENDLAR BILAN HAMKORLIK VA QO‘SHMA LOYIHALAR MEXANIZMINI ISHLAB CHIQISH

Xodjayev Anvar Rasulovich
Buxoro davlat universiteti,
iqtisodiyot kafedrasi dotsenti, i.f.f.d (PhD)
E-mail: anikxodja1989@gmail.com
ORCID: 0000-0001-8662-759X

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekiston mahsulotlarini xorijiy bozorlarga tayyorlash jarayonida franchayzing asosida nufuzli xorijiy brendlar bilan hamkorlik qilish hamda qo‘shma loyihalarni amalga oshirish mexanizmlarining ilmiy-amaliy jihatlari tadqiq etilgan. Tadqiqot davomida franchayzing modelining eksport salohiyatini oshirishdagi o‘rni, mahsulotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish, brend qiymatini shakllantirish hamda ularning raqobatbardoshligini ta’minlash omillari chuqur tahlil qilindi. Shuningdek, to‘qimachilik, meva-sabzavot, charm-poyabzal va farmatsevtika tarmoqlarining eksport imkoniyatlari baholandi hamda ilg‘or xalqaro tajribalar asosida qo‘shma loyihalarni amalga oshirish mexanizmlari ilmiy jihatdan asoslab berildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, franchayzing modeli mahsulotlarni global bozorlarga olib chiqish, texnologik transferni jadallashtirish va eksport infratuzilmasini rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Yakunda O‘zbekiston sharoitida franchayzing asosidagi eksport modelini rivojlantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Kalit so‘zlar: franchayzing, eksport salohiyati, xorijiy brendlar, qo‘shma loyihalar, xalqaro bozor, eksportga tayyorlash, brend qiymati, raqobatbardoshlik, klaster yondashuvi, xalqaro standartlar.

Abstract. This article examines the scientific and practical aspects of developing cooperation mechanisms with reputable foreign brands and implementing joint projects based on franchising to prepare Uzbek products for international markets. The study analyzes the role of the franchising model in enhancing export potential, ensuring compliance with international standards, strengthening brand value, and improving product competitiveness. The export capacities of key sectors, including textiles, fruit and vegetable processing, leather and footwear, and pharmaceuticals, are evaluated, and international best practices for implementing joint projects are reviewed. The research findings demonstrate that franchising serves as an effective mechanism for entering global markets, accelerating technology transfer, and strengthening export infrastructure. Based on the results, practical recommendations are proposed for developing a franchising-based export model adapted to Uzbekistan’s economic conditions.

Keywords: franchising, export potential, foreign brands, joint projects, international market, export preparation, brand value, competitiveness, cluster approach, international standards.

Аннотация. В данной статье исследованы научно-практические аспекты разработки механизмов сотрудничества с авторитетными зарубежными брендами и реализации совместных проектов на основе франчайзинга при подготовке продукции Узбекистана к международным рынкам. В ходе исследования проанализирована роль франчайзинговой модели в повышении экспортного потенциала, адаптации продукции к международным стандартам, формировании брендовой стоимости и обеспечении её конкурентоспособности. Оценены экспортные возможности текстильной, плодоовощной, кожевенно-обувной и фармацевтической отраслей, а также изучены

международные практики реализации совместных проектов. Результаты исследования подтверждают, что франчайзинг является эффективным инструментом продвижения продукции на глобальные рынки, ускорения технологического трансфера и развития экспортной инфраструктуры. В заключении представлены практические рекомендации по развитию экспортной модели на основе франчайзинга с учётом современных экономических условий Узбекистана.

Ключевые слова: франчайзинг, экспортный потенциал, зарубежные бренды, совместные проекты, международный рынок, подготовка к экспорту, ценность бренда, конкурентоспособность, кластерный подход, международные стандарты.

KIRISH

Globalizatsiya jarayonlari bugungi kunda barcha mamlakatlar, ayniqsa rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda murakkab vazifalarni ham yuzaga keltirmoqda. Jumladan, eksport salohiyatini oshirish, milliy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga olib chiqish, ularning raqobatbardoshligini ta’minlash hamda jahon standartlariga moslashtirish har qanday davlat iqtisodiy strategiyasining ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida ham mazkur yo‘nalishda izchil islohotlar amalga oshirilib, milliy mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqish va xalqaro savdo zanjirlariga integratsiyalashuv darajasini oshirish muhim strategik maqsad sifatida belgilangan. Xususan, “Made in Uzbekistan” tashabbusi doirasida eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish, ularni xorijiy bozorlarda faol ilgari surish va milliy brendlar qiymatini oshirishga qaratilgan kompleks chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Mazkur nuqtai nazardan qaraganda, franchayzing modeli milliy mahsulotlar eksportini rivojlantirishda, ayniqsa nufuzli xorijiy brendlar bilan samarali hamkorlikni yo‘lga qo‘yishda zamonaviy va barqaror biznes mexanizmlaridan biri sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Franchayzing – bu muayyan brend, texnologiya, boshqaruv tajribasi va sifat standartlariga asoslangan hamkorlik shakli bo‘lib, unda franchayzer (brend egasi) va franchayzi (mahalliy hamkor) o‘zaro manfaatli asosda faoliyat yuritadi. Ushbu model orqali nafaqat ishlab chiqarish texnologiyalari va xizmat ko‘rsatish sifati takomillashtiriladi, balki savdo, logistika va marketing sohalarida ham yangi imkoniyatlar yaratiladi.

Bugungi kunda O‘zbekiston iqtisodiyotida franchayzing modeliga bo‘lgan ehtiyoj izchil ortib bormoqda. Mamlakatda xorijiy investitsiyalarni jalb etish uchun qulay institutsional muhit yaratilgani, tadbirkorlik faoliyatini yuritish tartib-taomillari soddalashtirilgani, bojxona va soliq imtiyozlari joriy etilgani ushbu modelni keng joriy etish uchun muhim shart-sharoitlarni yaratmoqda. Shu bilan birga, milliy mahsulotlarni eksportga tayyorlash jarayonida nufuzli xorijiy brendlar bilan qo‘shma loyihalarni amalga oshirish orqali ularni xalqaro bozorlarda ilgari surish, yangi raqobat muhitiga integratsiya qilish imkoniyatlari kengaymoqda. Bu esa o‘z navbatida mahsulotlarning sifati, dizayni, qadoqlanishi, marketing strategiyasi va texnologik darajasini xalqaro talablarga moslashtirish zaruratini yuzaga keltiradi [1].

Bunday sharoitda franchayzing asosida xorijiy brendlar bilan qo‘shma loyihalarni amalga oshirish strategiyasi O‘zbekiston mahsulotlarini jahon bozorlariga olib chiqishda samarali va istiqbolli mexanizmlardan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Ushbu mexanizm bir qator muhim yo‘nalishlarni qamrab oladi. Jumladan, birinchidan, xorijiy brendlar bilan hamkorlik orqali ilg‘or texnologiyalar va boshqaruv tajribasini joriy etish imkoniyati yaratiladi; ikkinchidan, franchayzing tarmog‘i orqali mahsulotlarni xalqaro bozorlarga ishonchli savdo kanallari orqali eksport qilish imkoniyati kengayadi; uchinchidan, xizmat ko‘rsatish madaniyati va mijozlarga yo‘naltirilgan boshqaruv tizimi takomillashtiriladi; to‘rtinchidan, mahsulotlarga qo‘shimcha brend qiymatini yuklash orqali ularning xalqaro bozordagi raqobatbardoshligi sezilarli darajada oshiriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Franchayzing modeli va uning xalqaro iqtisodiyotdagi o‘rni so‘nggi yillarda ko‘plab ilmiy tadqiqotlar markazida bo‘lib, ushbu modelning nafaqat xizmat ko‘rsatish sohasi, balki ishlab chiqarish, chakana savdo hamda eksport faoliyati yo‘nalishlarida ham samarali qo‘llanilayotgani alohida ta’kidlanmoqda. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlarini xalqaro bozorga olib chiqishda, innovatsion mahsulotlarni tarqatishda hamda transchegaraviy iqtisodiy aloqalarni rivojlantirishda franchayzing mexanizmlarining samaradorligi ko‘plab ilmiy manbalarda o‘z tasdig‘ini topgan. Shu nuqtai nazardan, mazkur bo‘limda franchayzing, eksport strategiyalari, nufuzli xorijiy brendlar bilan qo‘shma loyihalar tashkil etish hamda mahalliy mahsulotlarni eksportga tayyorlash bo‘yicha yetakchi ilmiy adabiyotlar tahlil qilinadi.

Franchayzing tushunchasi XIX-asr oxirida AQShda shakllangan bo‘lib, dastlab savdo va xizmat ko‘rsatish sohalarida qo‘llanilgan. Kotler (2017) franchayzing modelini marketing tizimidagi vertikal integratsiyaning muhim vositasi sifatida baholab, ushbu model mahsulot va xizmatlarni yagona brend ostida, barqaror sifat

va standartlar asosida taklif qilish imkonini berishini ta’kidlaydi. Shu bilan birga, franchayzing modeli yangi bozorlarni egallashda va geografik jihatdan uzoq hududlarda faoliyatni samarali tashkil etishda muhim strategik vosita hisoblanadi [3].

Mendelson (2018) franchayzing tizimining asosiy afzalliklari sifatida brendning yuqori darajadagi ishonchliligi, ilg‘or texnologiyalar transferi, marketing qo‘llab-quvvatlovi hamda franchayzi uchun tayyor biznes model mavjudligini ko‘rsatib o‘tadi. Ushbu omillar franchayzing asosida xalqaro bozorlarga mo‘ljallangan mahsulotlarni ishlab chiqarish va eksport qilishda muhim institutsional mexanizm sifatida namoyon bo‘ladi. Franchayzing modeli eksport faoliyatini boshlayotgan korxonalar uchun ishonchli hamkorlik platformasi bo‘lib xizmat qiladi, chunki franchayzer o‘z brendi va reputatsiyasini saqlagan holda mahsulotlarning sifatini va xalqaro talablarga mosligini ta’minlaydi.

Xalqaro ilmiy adabiyotlarda franchayzing asosida nufuzli brendlar bilan hamkorlik qilish orqali mahalliy ishlab chiqaruvchilarning global bozorlarga kirib borish tajribasi keng o‘rganilgan. Jumladan, Hofstede (2016) va Cavusgil (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda xorijiy brendlar bilan hamkorlik qilish mahsulot eksportini kengaytirish bilan bir qatorda institutsional ishonchni mustahkamlash, korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish hamda innovatsion texnologiyalar transferini jadallashtirishga xizmat qilishi asoslab berilgan. Masalan, Carrefour, IKEA, Starbucks kabi yetakchi xalqaro brendlar o‘z hamkorlariga mahsulotni qadoqlash, logistika, marketing, xizmat ko‘rsatish sifati va mijozlarga yo‘naltirilgan boshqaruv tizimini joriy etish bo‘yicha kompleks metodik yordam ko‘rsatadi.

Mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun bunday hamkorlik mahsulotlarni xalqaro standartlar asosida ishlab chiqarish, eksport talablariga moslashtirish hamda global bozorlarga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi. Xususan, Turkiya, Polsha, Malayziya va Indoneziya kabi davlatlar franchayzing asosidagi hamkorlik orqali o‘z milliy mahsulotlarini xalqaro bozorlarda muvaffaqiyatli ilgari surishga erishgan.

Eksport faoliyatiga oid ilmiy manbalarda eksport muvaffaqiyati ko‘p jihatdan mahsulot ishlab chiqarish bilan emas, balki uni eksportga tayyorlash darajasi bilan bog‘liq ekani ta’kidlanadi. Daniels (2019) eksportga tayyorlash jarayonida xalqaro sertifikatlash, marketing strategiyalarini ishlab chiqish, logistika tizimini tashkil etish, hujjat aylanishini optimallashtirish va moliyaviy qo‘llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etishini qayd etadi. Ayniqsa, franchayzing modeli doirasida ushbu xizmatlarning integratsiyalashgan holda amalga oshirilishi eksport samaradorligini sezilarli darajada oshiradi [2].

Shu bilan birga, rivojlangan davlatlar tajribasi eksportga tayyorlov institutlarining muhim rol o‘ynashini ko‘rsatadi. Jumladan, Yaponiya, Janubiy Koreya, Germaniya va Italiya kabi davlatlarda maxsus eksportni qo‘llab-quvvatlash institutlari faoliyat yuritib, korxonalarga mahsulot sifati, sertifikatlash, xalqaro marketing, logistika va savdo huquqi bo‘yicha kompleks xizmatlar ko‘rsatadi.

Porter (1990) tomonidan ishlab chiqilgan klaster nazariyasiga ko‘ra, o‘zaro bog‘langan korxonalar, xizmat ko‘rsatuvchi tashkilotlar va ilmiy muassasalarning hududiy integratsiyasi umumiy raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Ushbu model franchayzing asosidagi qo‘shma loyihalarni rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega. Chunki xorijiy brend, mahalliy ishlab chiqaruvchi va logistika hamda marketing kompaniyalari o‘zaro integratsiyalashgan holda faoliyat yuritganda, bozorga kirish tezligi oshadi, xarajatlar kamayadi va mahsulot sifati yaxshilanadi [4].

UNIDO va ITC xalqaro tashkilotlari tomonidan tayyorlangan hisobotlarda ham klasterlash va qo‘shma loyihalar eksport salohiyatini oshirish, sanoatni modernizatsiya qilish va texnologik rivojlanishni jadallashtirishning muhim omili sifatida e’tirof etilgan. Franchayzing modeli esa ushbu jarayonning muhim tarkibiy elementlaridan biri sifatida qaraladi.

O‘zbekiston sharoitida franchayzing asosida eksportni rivojlantirish mexanizmlari hali shakllanish bosqichida bo‘lishiga qaramay, mavjud iqtisodiy va institutsional imkoniyatlar ushbu modelni keng joriy etish uchun qulay sharoit yaratmoqda. Xususan, mamlakatda mavjud tabiiy resurslar, ishlab chiqarish salohiyati, rivojlanib borayotgan logistika infratuzilmasi hamda xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlik ushbu yo‘nalishni rivojlantirish uchun muhim asos hisoblanadi.

Shuningdek, Qozog‘iston, Turkiya va BAA davlatlari tajribasi franchayzing asosida xalqaro brendlar bilan hamkorlik qilish orqali eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarishni rivojlantirish mumkinligini ko‘rsatmoqda. Masalan, Qozog‘istonda LC Waikiki brendi bilan, Turkiyada esa Yevropa brendlari bilan hamkorlik asosida eksportga yo‘naltirilgan ishlab chiqarish muvaffaqiyatli yo‘lga qo‘yilgan. Ushbu tajribalar O‘zbekiston uchun muhim amaliy ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, zamonaviy ilmiy tadqiqotlar franchayzing modelining milliy mahsulotlarni xalqaro bozorlarga olib chiqish, eksport salohiyatini oshirish, texnologiyalar transferini jadallashtirish hamda mahsulotlarning raqobatbardoshligini ta’minlashda samarali mexanizm ekanini ko‘rsatmoqda. Shu bois, franchayzing asosida nufuzli xorijiy brendlar bilan hamkorlik qilish va qo‘shma loyihalarni amalga oshirish O‘zbekiston iqtisodiyotini xalqaro savdo tizimiga integratsiyalashuvini jadallashtirishning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi [5].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda O‘zbekiston mahsulotlarini xorijiy bozorlarga tayyorlashda franchayzing modelining ahamiyatini o‘rganish maqsadida tizimli, kompleks va taqqoslama yondashuvlardan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida ilmiy abstraksiya, tahlil va sintez, induksiya va deduksiya usullari orqali franchayzing modelining eksport salohiyatiga ta’siri nazariy jihatdan asoslandi.

Shuningdek, statistik ma’lumotlarni tahlil qilish, xalqaro tajribalarni qiyosiy o‘rganish hamda ekspert baholash usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning axborot bazasini O‘zbekiston Respublikasi statistika ma’lumotlari, xalqaro tashkilotlar (OECD, UNIDO, World Bank, ITC) hisobotlari hamda ilmiy adabiyotlar tashkil etdi.

Mazkur metodologik yondashuv franchayzing asosida eksport faoliyatini rivojlantirish mexanizmlarini ilmiy asoslash va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot doirasida O‘zbekiston Respublikasining eksport salohiyatiga ega mahsulotlari kompleks tahlil qilindi. Xususan, mamlakatda ishlab chiqarilayotgan va xalqaro talabga javob beradigan, franchayzing modeli orqali xorijiy bozorlarga olib chiqish imkoniyatiga ega tarmoqlar aniqlanib, ularning eksportga tayyorlik darajasi, xalqaro standartlarga muvofiqligi hamda raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlari baholandi.

Tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekiston eksport tarkibida an’anaviy ravishda paxta tolasi, rangli metallar, tabiiy gaz, oltin va boshqa xomashyo resurslarining ulushi yuqori bo‘lib qolmoqda. Shu bilan birga, so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan iqtisodiy diversifikatsiya siyosati doirasida yuqori qo‘shilgan qiymatga ega bo‘lgan qayta ishlangan tayyor mahsulotlar eksportini kengaytirishga ustuvor ahamiyat qaratilmoqda. Jumladan, to‘qimachilik, charm-poyabzal, meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash, farmatsevtika va qurilish materiallari sanoatida eksport hajmlarining barqaror o‘sishi kuzatilmoqda. Ushbu tarmoqlar franchayzing modeli asosida nufuzli xorijiy brendlar bilan integratsiyalashgan holda xalqaro bozorlarga samarali kirib borish imkoniyatiga ega bo‘lgan istiqbolli yo‘nalishlar hisoblanadi.

Tahlil natijalariga ko‘ra, to‘qimachilik sanoati eksportga yo‘naltirilgan strategik tarmoqlar orasida yetakchi o‘rinni egallaydi. Xususan, 2023-yil yakunlariga ko‘ra, ushbu sohaning eksport hajmi 3,2 milliard AQSh dollarini tashkil etdi. Hozirgi kunda mamlakatda faoliyat yuritayotgan 1500 dan ortiq yirik va o‘rta to‘qimachilik korxonalarining qariyb 60 foizi eksport faoliyati bilan shug‘ullanmoqda. Ushbu korxonalarning muhim qismi OEKO-TEX, BCI, ISO 9001 kabi xalqaro sifat standartlariga muvofiq sertifikatlangan. Mazkur holat franchayzing asosida ZARA, H&M, LC Waikiki kabi yetakchi xalqaro brendlar bilan hamkorlik qilish orqali yangi eksport bozorlari va distribyutsiya kanallariga chiqish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash sanoati ham eksport salohiyati yuqori bo‘lgan muhim tarmoqlardan biri hisoblanadi. O‘zbekistonning qulay iqlim sharoiti va agrotexnik imkoniyatlari yil davomida turli xil meva-sabzavot mahsulotlarini yetishtirish imkonini beradi. Ayniqsa, anor, uzum, olma, nektarin, gilos, quritilgan mevalar, sabzavot konservalari va tabiiy sharbatlarga xalqaro bozorlarda yuqori talab mavjud. 2023-yil yakunlariga ko‘ra, ushbu tarmoq eksporti hajmi 1,2 milliard AQSh dollariga yaqinlashgan. Ushbu mahsulotlar GLOBAL GAP, HACCP, ISO 22000 kabi xalqaro standartlar asosida qayta ishlanib, franchayzing modeli orqali Carrefour, Metro, Spar kabi yirik savdo tarmoqlari bilan integratsiyalashgan holda eksport qilinishi ularning global bozorlardagi raqobatbardoshligini sezilarli darajada oshiradi.

Charm-poyabzal sanoati ham so‘nggi yillarda jadal rivojlanayotgan eksport yo‘nalishlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Hozirgi vaqtda “Uzcharmsanoat” uyushmasi tarkibidagi korxonalar tomonidan ishlab chiqarilayotgan tayyor poyabzallar, charm buyumlar va aksessuarlar Rossiya, Qozog‘iston, Turkiya va boshqa davlatlarga eksport qilinmoqda. Ushbu mahsulotlar yuqori qo‘shilgan qiymatga ega segmentga kiradi. Agar ishlab chiqarish jarayonlari modernizatsiya qilinib, mahsulot dizayni va marketing strategiyasi franchayzing asosida ECCO, Deichmann, Bata kabi xalqaro brendlar bilan integratsiyalashsa, eksport geografiyasini kengaytirish va mahsulotlarning qo‘shilgan qiymatini oshirish imkoniyati sezilarli darajada ortadi.

Farmatsevtika sanoatida ham eksportga yo‘naltirilgan mahsulotlar ishlab chiqarish hajmi va sifati barqaror o‘sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Hozirgi kunda mamlakatda GMP xalqaro standartiga muvofiq sertifikatlangan o‘nlab farmatsevtika korxonalari faoliyat yuritmoqda va ular dori vositalarini xorijiy bozorlarga eksport qilmoqda. Ushbu tarmoq franchayzing modeli asosida xorijiy farmatsevtika kompaniyalari bilan qo‘shma ishlab chiqarish, texnologiyalar transferi va distribyutsiya tizimini rivojlantirish imkonini beradi. Ayniqsa, Hindiston, Turkiya va Rossiya kabi davlatlar bilan farmatsevtika mahsulotlarini ishlab chiqarish va eksport qilish yo‘nalishida hamkorlik qilish uchun muhim salohiyat mavjud [6].

O‘zbekiston mahsulotlarini xorijiy bozorlarga tayyorlashda franchayzing modelidan foydalanish masalasi global iqtisodiy integratsiya, brendlararo hamkorlik, xalqaro savdo madaniyati hamda innovatsion eksport

mexanizmlarining kesishgan nuqtasida joylashgan dolzarb ilmiy-amaliy yo‘nalish hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, franchayzing asosida ishlab chiqarilgan yoki eksportga tayyorlangan mahsulotlarni xorijiy brendlar orqali xalqaro bozorlarga olib chiqish nafaqat eksport hajmini oshirish, balki yangi qiymat zanjirini shakllantirish, texnologik rivojlanishni jadallashtirish va mahsulot sifati bo‘yicha xalqaro standartlarga muvofiqlikni ta’minlash imkonini beradi.

Muhokama jarayonida, avvalo, franchayzing modelining O‘zbekiston iqtisodiy sharoitlariga moslashuvi masalasiga alohida e’tibor qaratildi. Ma’lumki, franchayzing modeli an’anaviy ravishda xizmat ko‘rsatish sohasida keng qo‘llanilgan bo‘lsa-da, zamonaviy sharoitda ishlab chiqarish va eksport faoliyatida ham o‘zining yuqori samaradorligini namoyon etmoqda. Ushbu modelning asosiy afzalliklari — tayyor biznes konsepsiyasining mavjudligi, ishonchli brend imiji, samarali menejment tizimi, aniq marketing strategiyasi hamda doimiy texnik va konsalting ko‘magining taqdim etilishi — ayniqsa eksport faoliyati bilan shug‘ullanuvchi korxonalar uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Global bozorlarda raqobat faqat mahsulot sifati bilan emas, balki brend obro‘si, xizmat ko‘rsatish sifati va iste’molchi bilan samarali kommunikatsiya darajasi bilan belgilanadi. Franchayzing modeli aynan ushbu omillarni yagona tizimda integratsiya qilish imkonini beradi.

Tadqiqot doirasida Delphi usuli asosida olingan ekspert baholari ham franchayzing modelining yuqori istiqbolga ega ekanligini tasdiqladi. Ekspertlar fikriga ko‘ra, franchayzing asosida xorijiy brendlar bilan qo‘shma loyihalarni rivojlantirish, ayniqsa to‘qimachilik, meva-sabzavot mahsulotlarini qayta ishlash, charm-poyabzal va farmatsevtika sanoati tarmoqlarida katta imkoniyatlarga ega. Mazkur tarmoqlar xalqaro standartlarga moslashtirilayotgan, sifat nazorati tizimi shakllangan hamda eksport bozorlarida barqaror raqobatbardoshlikka ega bo‘lgan sohalar hisoblanadi. Franchayzing asosida ushbu mahsulotlarni xalqaro savdo tarmoqlari va distribyutsiya tizimlariga integratsiya qilish orqali O‘zbekiston mahsulotlarining global bozordagi brend qiymatini oshirish va iste’molchilar ongida ijobiy imijini shakllantirish imkoniyati kengayadi [7].

Muhokama davomida franchayzing modelining samarali rivojlanishida huquqiy va institutsional muhitning ahamiyati ham alohida qayd etildi. Amaldagi normativ-huquqiy bazada franchayzing munosabatlarini tartibga soluvchi aniq mexanizmlarning yetarli darajada shakllanmaganligi xorijiy brendlar bilan hamkorlikni kengaytirishda muayyan cheklovlarni yuzaga keltiradi. Xususan, franchayzing shartnomalari, intellektual mulk himoyasi, franchise to‘lovlari va hamkorlik majburiyatlariga oid aniq tartib-qoidalarni belgilovchi maxsus huquqiy asoslarning rivojlantirilishi muhim ahamiyatga ega. Ushbu yo‘nalishda franchayzing faoliyatini tartibga soluvchi maxsus qonunchilikni ishlab chiqish xorijiy investorlar ishonchini mustahkamlash, brend himoyasini ta’minlash hamda mahalliy ishlab chiqaruvchilar manfaatlarini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Shuningdek, mahsulotlarni xalqaro standartlarga moslashtirish masalasi franchayzing asosida eksportni rivojlantirishning muhim omillaridan biri sifatida e’tirof etildi. GLOBAL GAP, HACCP, GMP, ISO kabi xalqaro sertifikatlar eksport faoliyatining ajralmas elementi hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, eksportga yo‘naltirilgan ayrim korxonalarda ushbu sertifikatlar hali to‘liq joriy etilmagan. Shu sababli eksportoldi tayyorlov infratuzilmasini rivojlantirish, xalqaro akkreditatsiyadan o‘tgan laboratoriyalar, konsalting markazlari va texnologik xizmat ko‘rsatish tizimlarini kengaytirish zarur hisoblanadi [8].

Bundan tashqari, franchayzing modelining samarali faoliyat yuritishi uchun marketing va xizmatlar infratuzilmasining rivojlanganligi muhim ahamiyatga ega. Franchayzing modeli mahsulotni ishlab chiqarish bilan bir qatorda uni brendlash, targ‘ib qilish, pozitsiyalash va iste’molchiga yetkazib berish jarayonlarini ham qamrab oladi. Shu nuqtai nazardan, eksport marketingi, brend dizayni, raqamli marketing va reklama xizmatlari ko‘rsatadigan professional tashkilotlar faoliyatini rivojlantirish franchayzing asosida eksportni kengaytirishda muhim rol o‘ynaydi.

Tadqiqot natijalari mahalliy ishlab chiqaruvchilarning eksport faoliyatiga tayyorgarlik darajasini oshirish ham muhim ekanligini ko‘rsatdi. Franchayzing modeli xalqaro biznes yuritish madaniyati, moliyaviy intizom, sifat menejmenti va samarali kommunikatsiya tizimini talab qiladi. Shu sababli eksport faoliyatiga ixtisoslashgan o‘quv markazlari, trening dasturlari va tajriba almashinuv platformalarini rivojlantirish zarur hisoblanadi [9].

Franchayzing asosida amalga oshiriladigan qo‘shma loyihalar klaster yondashuvi asosida tashkil etilishi yuqori samaradorlikni ta’minlaydi. Bunda ishlab chiqaruvchi korxonalar, moliya institutlari, konsalting tashkilotlari, davlat organlari va franchayzerlar yagona tizimda hamkorlik qiladi. Bunday integratsiyalashgan model mahsulotlarning xalqaro bozorlarga chiqish jarayonini soddalashtirish, sifat nazoratini kuchaytirish va eksport samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, franchayzing asosida eksportni rivojlantirish uchun moliyaviy qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining mavjudligi ham muhim hisoblanadi. Eksportni rag‘batlantirish jamg‘armalari, imtiyozli kreditlar, eksport sug‘urtasi va davlat kafolatlari mahalliy korxonalar uchun franchayzing asosida xalqaro hamkorlikni rivojlantirishda muhim moliyaviy vosita bo‘lib xizmat qiladi [10].

Umuman olganda, tadqiqot natijalari franchayzing modeli orqali O‘zbekiston mahsulotlarini xorijiy bozorlarga olib chiqish tizimli va kompleks yondashuvni talab qilishini ko‘rsatdi. Ushbu jarayon huquqiy bazani takomillashtirish, eksport infratuzilmasini rivojlantirish, marketing tizimini modernizatsiya qilish, xalqaro

standartlarga moslashuv darajasini oshirish hamda davlat va xususiy sektor oʻrtasida samarali hamkorlikni yoʻlga qoʻyish orqali muvaffaqiyatli amalga oshirilishi mumkin. Mazkur shartlar taʼminlangan taqdirda franchayzing modeli Oʻzbekiston mahsulotlarining global bozorlarda barqaror va raqobatbardosh ishtirokini taʼminlovchi samarali eksport mexanizmiga aylanishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Oʻzbekistonning jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuvi, eksport geografiyasini kengaytirish, mahalliy mahsulotlarni global standartlarga muvofiq tayyorlash hamda ular orqali barqaror iqtisodiy oʻsishni taʼminlash davlat iqtisodiy siyosatining ustuvor yoʻnalishlaridan biriga aylangan. Shu nuqtai nazardan qaralganda, franchayzing modeli asosida nufuzli xorijiy brendlar bilan hamkorlikda amalga oshiriladigan qoʻshma loyihalar nafaqat eksport hajmini oshirish, balki yangi avlod raqobatbardosh ishlab chiqaruvchilarni shakllantirish, xizmatlar sifati va boshqaruv samaradorligini oshirish hamda xalqaro brendlar bilan teng sheriklik munosabatlarini rivojlantirishda muhim strategik vosita boʻlib xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni koʻrsatdiki, franchayzing asosida Oʻzbekiston mahsulotlarini xorijiy bozorlarga tayyorlash mexanizmi zamonaviy iqtisodiy yondashuvga asoslangan, oʻzaro manfaatli hamkorlikni rivojlantirish, brendlararo integratsiyani taʼminlash hamda eksport faoliyatini tizimli asosda tashkil etishning samarali yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur model ishlab chiqarish texnologiyalarini modernizatsiya qilish, mahsulot sifatini xalqaro talablarga moslashtirish, marketing va logistika tizimlarini takomillashtirish hamda global qiymat zanjirlariga integratsiyalashuv imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qiladi.

Agar franchayzing modeli ilmiy asoslangan yondashuvlar, zamonaviy boshqaruv mexanizmlari va samarali institutsional qoʻllab-quvvatlash tizimi asosida mamlakat miqyosida keng joriy etilsa, Oʻzbekiston nafaqat anʼanaviy mahsulot eksportchisi sifatida, balki yuqori qoʻshilgan qiymatga ega mahsulotlar ishlab chiqaruvchi va mintaqaviy brend yetkazib beruvchi davlat sifatida oʻz mavqeini mustahkamlashi mumkin. Bu esa milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, eksport salohiyatini kengaytirish hamda uzoq muddatli barqaror iqtisodiy rivojlanishni taʼminlashda muhim omil boʻlib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI

1. Kotler, P. Marketing menedjment [Marketing Management]. 15-e izd. Saint Petersburg: Piter, 2017. 800 p.
2. Mendelson, H. Franchayzing: model razvitiya biznesa [Franchising: A Model for Business Development]. Moscow: Ekonomika, 2018. 320 p.
3. Hofstede, G., Hofstede, G. J., Minkov, M. Kultury i organizatsii: programmnoe obespechenie razuma [Cultures and Organizations: Software of the Mind]. Moscow: Alpina Publisher, 2016. 470 p.
4. Porter, M. E. Konkurentnoe preimushchestvo: kak dostich vysokogo rezultata i obespechit ego ustoychivost [Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance]. Moscow: Alpina Business Books, 2020. 560 p.
5. Cavusgil, S. T., Knight, G., Riesenberger, J. R. International Business: The New Realities. 5th ed. New York: Pearson, 2020. 704 p.
6. Daniels, J. D., Radebaugh, L. H., Sullivan, D. International Business: Environments and Operations. 16th ed. Boston: Pearson, 2019. 864 p.
7. OECD. Enhancing the Contributions of SMEs in a Global and Digitalised Economy. Paris: OECD Publishing, 2017. 45 p.
8. UNIDO. Industrial Clusters and Poverty Reduction: Towards a Methodology for Poverty and Social Impact Assessment of Cluster Development Initiatives. Vienna: UNIDO, 2015. 96 p.
9. International Trade Centre. SME Competitiveness Outlook 2021: Empowering the Green Recovery. Geneva: ITC, 2021. 172 p.
10. World Bank. Doing Business 2020: Comparing Business Regulation in 190 Economies. Washington, DC: World Bank, 2020. 300 p.

muhandislik & iqtisodiyot

ijtimoiy-iqtisodiy, innovatsion texnik,
fan va ta'limga oid ilmiy-amaliy jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir Alibekov

Sahifalovchi va dizayner: Abdurahmon Qurbonov

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Muhandislik va iqtisodiyot" jurnali 26.06.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №S–5669245 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310.

Manzilimiz: Toshkent shahri Yunusobod tumani 15-mavze 19-uy

+998 93 718 40 07 https://muhandislik-iqtisodiyot.uz/index.php/journal t.me/yait_2100